

سوال

آیا در اسلام محبت متقابل بین زن و مرد واجب است؟ اگر پاسخ مثبت است، چگونه یک مرد می‌تواند با بیش از یک زن ازدواج کند؟

پاسخ مفصل

الحمدلله.

اولاً:

محبت بین مرد و زن یک امر طبیعی فطری است و برای چنین مواردی گفته نمی‌شود که این چیز در شرع واجب است یا شرع به آن امر کرده؛ بلکه به همان میل طبیعی اکتفا شده و مجدداً امر شرعی بر آن وارد نمی‌شود.

کسی که تصور می‌کند زندگی زناشویی صرفاً یک داستان رمانتیک و رویایی صورتی است، در پی چیزی است که در این دنیا نیست. دنیایی که در طبیعت خود خستگی و زحمت و مشقت است. الله متعال می‌فرماید:

لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ [بلد: ۴]

(به راستی که انسان را در رنج آفریدیم).

حال که این را دانستیم و با نگاهی مناسب به زندگی نگریم خواهیم فهمید که ایده‌آل خواهی یا بی‌عیبی در این دنیا دست‌نیافتنی است و همین کافی است که آن عیب مانع از آرامش و ادامه‌ی زندگی نباشد.

برای همین هنگامی که مردی خواست همسرش را طلاق دهد، عمر - رضی الله عنه - از او پرسید؛ چرا می‌خواهی طلاقش دهی؟

گفت: دوستش ندارم!

فرمود: آیا همه‌ی خانه‌ها با دوست داشتن بنا شده؟ پس رعایت و مراقبت و شرم و رعایت حرمت یکدیگر چه می‌شود؟

(عیون الأخبار: ۱۸ / ۳)

به این معنا که: بر آزار دوستت و همسرت صبر کن، زیرا حال مردم نیز با خانواده و دوستانشان همین است و چه بسا گروهی بر خلاف رضایت خودشان و بدون محبت با یکدیگر یکجا شده باشند اما نیازشان به هم باعث شده به هم برسند!

با همین رعایت و مراقبت است که اهل یک خانه نسبت به یکدیگر مهربانی می‌کنند و هر یک وظیفه‌ی خود را در قبال دیگری می‌فهمد، و با همین **تَذَمُّم** یا شرم و حرمت است که هر یک تلاش می‌کند جدایی از سوی او نباشد.

در این سخن پروردگار متعال بیانیش که می‌فرماید:

وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ [روم: ۲۱]

(و از نشانه‌های او اینکه از [نوع] خودتان همسرانی برای شما آفرید تا بدانها آرام گیرید و میانتان دوستی و رحمت نهاد. آری در این [نعمت] برای مردمی که می‌اندیشند قطعا نشانه‌هایی است).

الله متعال درباره‌ی **محبت** میان زوجین به عنوان **آفریده‌ی الله** و نشانه‌ای از قدرتش سخن گفته نه به اعتبار یک وظیفه‌ی شرعی که بندگانش را به آن امر نموده باشد، چرا که محبت قلبی به دست بنده نیست و آنچه در توان اوست نیکی و معاشرت از روی معروف است.

ابن کثیر - رحمه الله - می‌گوید:

«این سخن [الله متعال] که **برای شما از [نوع] خودتان همسرانی آفرید** یعنی: برای شما از گونه‌ی خودتان جنس ماده را خلق کرد تا بدانها آرام گیرید همانگونه که [در جای دیگر] فرموده است: **هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا [اعراف: ۱۸۹]** (او کسی است که شما را از یک نفس واحده آفرید و همسرش را از آن قرار داد تا بدان آرام گیرد) یعنی حوا، که الله او را از دنده‌ی کوچک چپ او خلق کرد و اگر همه‌ی بنی آدم را نر می‌آفرید و مادینه‌هایشان را از گونه‌ای دیگر یا از جن یا از حیوانات خلق می‌کرد این الفت میان آنها و همسرانشان به وجود نمی‌آمد بلکه اگر همسران از گونه‌ای دیگر بودند میانشان نفرت و دوری رخ می‌داد. سپس از کمال رحمت او به بنی آدم این است که همسرانش را از گونه‌ی خودشان آفرید و بینشان مودت - که همان محبت است - و رحمت که همان رأفت است قرار داد، زیرا مرد زنش را یا به سبب محبتش به او نگاه می‌دارد یا به سبب رحمت که از وی فرزندی داشته باشد یا همسرش به او نیازمند باشد، یا به سبب الفت میان آنها و دیگر موارد» (تفسیر ابن کثیر: ۶ / ۳۰۹).

و همچنین الله تعالی می‌فرماید:

وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا [نساء: ۱۹]

(و با آنها به شایستگی رفتار کنید و اگر از آنان خوشستان نیامد پس چه بسا چیزی را خوش نمی‌دارید و الله در آن خیر فراوان قرار می‌دهد).

شیخ سعدی - رحمه الله - می‌گوید:

«بر شوهر لازم است که با همسرش با نیکی و یاری زیبا و دور داشتن آزار و بذل احسان و رفتار نیک معاشرت کند و نفقه و لباس و مانند آن نیز جزو همین موارد است.

فَإِنْ كَرِهْتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰ أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ خَيْرًا كَثِيرًا [نساء: ۱۹]

(و اگر از آنان خوشستان نیامد پس چه بسا چیزی را خوش نمی‌دارید و الله در آن خیر فراوان قرار می‌دهد).

یعنی بر شما - ای شوهران - لازم است که همسرانتان را با وجود آنکه از آنان خوشستان نمی‌آید نگه دارید چرا که در این کار خیر بسیاری است، از جمله اجرای امر الله و پذیرش توصیه‌ی او که سعادت دنیا و آخرت در آن نهفته است.

و از جمله اجبار نفس بر مجاهدت نفس - با وجود دوست نداشتن - و اخلاق زیبا. و چه بسا این دوست نداشتن از بین برود و محبت جای آن را بگیرد چنانکه در واقع چنین رخ می‌دهد. و یا آنکه از وی صاحب فرزندان صالح شود که در دنیا و آخرت به والدینش سود رساند. همه‌ی اینها در صورتی است که بتواند همسرش را نگه دارد و محذوری در بین نباشد.

اما اگر راهی جز فراق نیست و جایی برای نگه داشتنش نیست دیگر این کار لازم نیست» (تفسیر السعدی: ۱۷۲).

مسلم (۱۴۶۹) از ابوهریره - رضی الله عنه - روایت کرده که رسول الله - صلی الله علیه وسلم - فرمودند: هیچ مرد مومنی زن مومنی را بد ندارد و از وی متنفر نباشد چرا که اگر یکی از اخلاق‌های او را دوست نداشت، اخلاق [و ویژگی] دیگرش را خواهد پسندید.

امام نووی - رحمه الله - می‌گوید:

یعنی: شایسته است که از وی تنفر نداشته باشد زیرا اگر در وی اخلاقی ناپسند یافت، اخلاقی دیگر که پسندیده است خواهد یافت، مانند اینکه طبعش تند باشد اما دیندار یا زیبا یا عقیف باشد یا رفیق و همراهش باشد یا مانند آن.

ثانیا:

اگر فرض کنیم که محبت بین زوجین از واجبات هر یک در قبال دیگری است و مرد باید همسرش را دوست بدارد و به وی تعلق خاطر داشته باشد، چه مشکلی وجود دارد که مرد با دو یا سه یا چهار زن ازدواج کند و سپس همه‌ی آنها را دوست

بدارد؟!

چه مانعی وجود دارد جز افکار **رمانتیک** محض درباره‌ی محبت بین زن و مرد یا بین دو شخص و اینکه ممکن نیست این محبت را به اشتراک گذاشت؟ انگار در نگاه آنان محبوب پرودگاری است که در عبادت خود شریک نمی‌پذیرد!

آیا اینطور نیست که انسان پدرش و مادرش را دوست می‌دارد حال آنکه نوع این محبت یکی است و مشترک بودن آن مانع از آن نشده؛ بنابراین چه مانعی می‌تواند محبت بین یک مرد با چند همسرش را غیر ممکن سازد؟!

آیا اینطور نیست که انسان فلان غذا و فلان غذا را دوست دارد حال آنکه همه‌ی این غذاها متفاوت است با طعم و بوی متفاوت؛ حال مانع عقلی یا شرعی که مانع از محبت مرد نسبت به چند همسرش در یک آن می‌شود چیست؟

چه چیز محبت مرد نسبت به زن را محبتی خصوصی و ویژه‌ی یک نفر قرار داده که قابل اشتراک نباشد؟

آیا این محبت غیر قابل اشتراک چیزی جز محبت بنده نسبت به پروردگار جهانیان است؟!

اگر گفته شود: آنچه از مردم مشاهده می‌شود اینطور است که مرد تنها به یک زن تعلق خاطر پیدا می‌کند و زن تنها یک مرد را دوست می‌دارد، می‌گوییم: چنین است و درباره‌ی بیشتر مردم همینگونه مشاهده می‌شود که چند همسر اختیار نمی‌کنند اما این مانع از چند همسری برخی از آنان و اشتراک محبتشان نمی‌شود و چنین چیزی بارها و بارها رخ داده است.

برای شناخت حکمت چندزنی به سوال (14022) مراجعه نمایید.

والله تعالی اعلم